

TransELTE 2023 Konferencia

*(Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Nyelvi Közvetítés Intézete, Fordító- és Tolmacsképző Tanszék,
2023. március 22–24.)*

Nagy Gabriella, Van Waarden Franciska

E-mail: gabriellanagytranslator@gmail.com

E-mail: franciska1998@gmail.com

A TransELTE konferencia 2023. március 22-én, szerda délután a Kerényi teremben tartott díjkiosztó ünnepséggel kezdődött, ahol kihirdették a Francia Becsületrend és a Nemzeti Érdemrend Magyar Díjazottjai közös prózáiró pályázatának győzteseit. Jelen volt az ELTE Alumni Központ részéről Pataky Csilla osztályvezető, az ELTE BTK Nyelvi Közvetítés Intézetének igazgatója, Barta Péter, valamint Fáber András, a Francia Becsületrend és a Nemzeti Érdemrend Tagjai Szövetségének elnökségi tagja.

A délutáni Alumni találkozó a RapidRandiknak nevezett rövid szakmai találkozókkal folytatódott, amelynek keretében az ELTE FTT termeiben három helyszínen, 30 percenként változó összetételű hallgatóság kérdezhetette a tanszék volt hallgatóit, valamint a fordító és tolmács szakma elismert képviselőit. A program nagyszámú érdeklődőt vonzott, az este pedig fogadással zárult, ahol a résztvevőknek lehetősége nyílt még kötetlenebb formában beszélgetni az előadókkal.

2023. március 23-án, csütörtökön reggel vette kezdetét a jubileumi konferencia, amely hármas évfordulónak állított méltó emléket. 50 éve indult el Magyarországon a fordító- és tolmácsképzés, 20 éves lett a Fordítástudományi Doktori Iskola, valamint ez a 25. Fordítástudományi Konferencia, amelyet az Országos Fordító- és Fordításhitelesítő Iroda (OFFI) és az ELTE BTK Fordító- és Tolmacsképző Tanszéke közösen rendez meg.

A jubileumi konferenciát, melynek első szakasza teljes egészében az évfordulóról való megemlékezés jegyében telt el, Réthelyi Orsolya, az ELTE BTK nemzetközi dékánhelyettese nyitotta meg, aki beszédében hivatkozott mindarra a számos kompetenciára és szakmai készségre, amelyre a 21. századi nyelvi közvetítőknek szüksége van. A megnyitók sorát Barta Péter intézeti igazgató követte, aki ismertette, hogy közel 2000 hallgató vett eddig részt az ELTE fordító vagy tolmácsképző kurzusain, és egy híján 60 hallgató szerzett doktori fokozatot az ELTE

Hivatkozás: Nagy G., Van Waarden F. 2023. *(Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Nyelvi Közvetítés Intézete, Fordító- és Tolmacsképző Tanszék, 2023. március 22–24). Fordítástudomány 25. évf. 1. szám. 109–114.*

DOI: <https://doi.org/10.35924/fordtud.25.1.8>

Fordítástudományi Doktori Iskolájában. Az elmúlt 20 év során egyetlen másik magyar intézményben sem indult doktori képzés a nyelvi közvetítés területén, így az ELTE továbbra is egyedülálló ebben a tekintetben. Barta Péter méltatta elsőként a konferencia időtartama alatt tolmácsolást biztosító hallgatók munkáját, valamint beszéde zárásaként kérte a résztvevőket, hogy emlékezzenek meg az Ukrajnából elüldözött kollégákról is.

A köszöntők sorát Németh Gabriella, az OFFI vezérigazgatója nyitotta meg, aki rövid történelmi áttekintést nyújtott az OFFI 154 éves működéséről és az ELTE-vel nagy múltra visszatekintő együttműködéséről. Hangsúlyozta, hogy habár Magyarországon nincs hivatalos fordító- vagy tolmácsjegyzék, az ELTE-n végzetek bevonásával és a tudásmegosztás előmozdításával az OFFI elkötelezett a szakmai és tudományos együttműködés mellett.

Utolsóként Zachar Viktor, az ELTE BTK Nyelvi Közvetítés Intézetének oktatója köszönthette a konferencia résztvevőit egy Hérakleitosztól származó idézettel: „Semmi sem állandó, csak a változás maga”. Felvázolta az elmúlt 50 évben végbenő jelentős változásokat, és kiemelte, hogy a fordítói piaci szereplőinek jelentős része az ELTE-n végzett.

A plenáris előadások sorát Klaudy Kinga professzor nyitotta meg, aki *A Ménesi úttól az Amerikai úton át a Trefort-kertig* című előadásában részletesen áttekintette a Fordító- és Tolmácsképző Tanszék elmúlt 50 évét. Képekkel illusztrálva, sokszor mosolyt fakasztó módon mesélte el a költözések és a képzés alakulásának történetét egészen napjainkig. A legutolsó korszak eredményeképpen kiemelte, hogy a távoktatás alapjait már jóval a COVID–19 világjárvány előtt megvetették, így az oktatás akadálymentesen tudott átállni az online formára.

Ezt követően Barta Péter és Seresi Márta beszéltek a *Piacképes kompetenciák fejlesztése a 21. századi fordító és tolmácsképzésben* címmel az ELTE-n elérhető számos képzésről, azok felépítéséről és a képzés sikeres elvégzéséhez, valamint a szakmai boldoguláshoz szükséges készségekről, kompetenciákról. A plenáris ülés utolsó előadójaként Károly Krisztina osztotta meg tapasztalatait a doktori szeminárium hallgatóival közösen végzett csoportos kutatómunka előnyeiről és nehézségeiről, amelyet folyamatmodellekkel is ábrázolt.

Az első kávészünetet követően a konferencia szervezői, azon belül Robin Edina, Malaczkov Szilvia és Kovalik-Deák Szilvia meglepetéssel készültek, és egészen eddig a pillanatig a legnagyobb titokban tartották projektjüket: összefoglaló kiadványt állítottak össze *Igy született a magyar fordítástudomány: Doktori kutatások 2003–2023* címmel a Fordítástudományi Doktori Iskola elmúlt 20 évében sikeresen megvédett 59 doktori értekezéséről. A kiadvány méltó módon adózik Klaudy Kinga úttörő tevékenysége előtt, akinek nagy szerepe volt a magyar fordítástudomány létrejöttében.

A köszöntést követő vastaps után a Fordítástudományi Doktori Program doktoranduszainak előadásait hallgathatták meg a konferencia résztvevői, elsőként Nagy Gabriellát, akinek angol nyelvű előadása a tolmácsok stresszkezelési módszereit ismertette. A következő előadó Csiborné Horváth Andrea volt, aki a fordító

szakos hallgatók és a professzionális fordítók kompetenciája közötti, mérhető különbségekről tartott előadást, érdekes kutatási eredményekre világítva rá. Van Waarden Franciska kutatási témája a konzekutív tolmácsolás során alkalmazott jegyzeteléstechnika, előadásában ennek a kompetenciának a tolmácsolás során betöltött szerepét ismertette, valamint bevezetett a hallgatóság számára egy új fogalmat, a jegyzetelési egységet. Az ebéd előtti ülés utolsó előadójaként Németh Anikó beszélt a dialógus-tolmácsolásról, annak különleges kutatási szempontjairól.

Több előadó is hivatkozott a 2022-ben frissített European Master's in Translation (EMT) kompetencia keretrendszerre, amely tulajdonképpen hidat képezett a délelőtti programok, valamint a délutáni *Translating Europe Workshop* között, melynek címe *A 21. századi nyelvi kompetenciák a nyelvi közvetítésben* volt. A Bécsi Egyetemről érkezett a délutáni ülés főelőadója, Alexandra Krause, aki a fordítók jövőbeli alkalmazhatóságának egyik eszközeként mutatta be az EMT kompetencia keretrendszert, és beszélt annak fordítási, technológiai, személyes és interperszonális, valamint szolgáltatásnyújtási aspektusairól.

A délutáni ülés következő előadását négy főből álló kutatócsoport tartotta, amelynek tagjai Robin Edina, Eszenyi Réka, Seidl-Pécs Olívia, illetve Kóbor Márta. Az ELTE FTT és az Európai Bizottság fordítószolgálat (DGT) kutatási projektjét ismertették, *Human in the Translation Loop* című előadásuk a gépi fordítással készült, utószerkesztett és lektorált európai uniós anyagok vetületeit vizsgálta, a fordítási folyamat releváns szereplőinek a szemszögéből. A kutatócsoport egyébként 8 főből állt, és fő célja annak megállapítása volt, hogy a gép által előfordított szövegek utószerkesztése után is szükség van-e lektorálásra, vagyis az utószerkesztett célnyelvi szövegek ellenőrzésére és javítására egy másik nyelvi szakember által, aki nem az utószerkesztő. Az elemzés nehézségeit az időigény, a hibazonosítás, a hibakategóriák, valamint a kvantitatív és kvalitatív következtetések levonása jelentette.

A délutáni program első részének utolsó előadója a DGT munkatársa, Matej Vlačiha, aki a DGT-n belül lefolytatott érdekes projektről, a digitális készségek gamifikációjáról tartott előadást. A University névre keresztelt projekt az uniós, belső fordítók számára különböző szinteken és témakörökben kínált kurzusokat mutatta be, amelyek segítségével a munkavégzés során könnyen elsajátítható új készségekkel tudják a főigazgatóság munkatársai bővíteni a meglévő tudásukat. Izgalmas, hogy egy ekkora méretű szervezetben belül is van nyitottság az Xbench, az AutoHotKey, a Juremy, a RegEx és hasonló technikai megoldások széleskörű alkalmazására.

Rövid kávészünetet követően került sor a kerekasztal-beszélgetésre, amelynek címe *21. századi kompetenciák a szakfordításban: képzés és gyakorlat* volt. A kerekasztal résztvevői Matej Vlačiha (DGT), Alexandra Krause (EMT), Varga Tibor (szabadúszó), Bálint András (Villámfordítás), Nagy Levente (OFFI), Grózli-Nagy Attila (EESC), Jean Nitzke (Agderi Egyetem), Maarit Koponen (Kelet-Finnországi Egyetem) és Benedek Enikő (ELTE BTK) voltak. A beszélgetést Eszenyi Réka irányította és személyre szabott kérdésekkel vezette, amelynek eredményeképpen

a kerekasztal minden tagja egyenlő mértékben szerepelt, és rendkívül érdekes válaszok hangzottak el, különösen a gépi fordítás fordítóképzésben betöltött szerepéről, a fordítóirodai felvételi eljárásban különlegesnek számító készségek, valamint a csapatmunka fontosságáról, a specializáció kérdéséről. A kerekasztal-beszélgetést rövid fogadás zárta le.

A konferencia harmadik napja az OFFI Akadémia keretein belül zajlott. Az első rész témája: *Nyelvi közvetítés az igazságügyi tolmácsolásban*. A délelőtti ülés elnöke Szoták Szilvia, az OFFI lektorátusvezetője volt. Az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda nevében Németh Gabriella vezérigazgató nyitotta meg a délelőtti ülést. Köszöntőjében visszatekintett az ELTE FTT és az OFFI negyedszázados együttműködésére, hangsúlyozva a köz szolgálatában végzett terminológiai munka fontosságát, valamint a csaknem 150 éve jelen lévő igényt az okiratok, tanulmányok hiteles fordítására. Ezt követően Pálvölgyi Ákos, az Igazságügyi Minisztérium kabinetvezetője és az OFFI Felügyelőbizottságának tagja köszöntötte a jelenlévőket. Beszédében kiemelte az állam és ember kapcsolatának jelentőségét, a nyelvi közvetítés sokrétű felhasználói célját és a szakmai múlt tiszteletének jelentőségét, bízva a további szakmai együttműködésben.

A plenáris előadást Frieda Steurs, a Leuveni Katolikus Egyetem professzora és a leideni Holland Nyelvi Intézetének vezetője tartotta, *Jogi szakfordítás és terminológia a holland–angol nyelvpár viszonylatában* címmel. Az előadásból megtudhattuk a policentrikus holland nyelvből fakadó, a jogi szakfordítás során fellépő nehézségeket, különös tekintettel a holland hivatalos nyelvet használó államok jogrendszerei közti különbségekre. Frieda Steurs konkrét példákon keresztül mutatta be a jogi terminusok teljes, ill. részleges ekvivalenciájú megfeleltetésében rejlő kérdéseket, kitérve egy holland–lengyel munkajogi terminusokat feldolgozó esettanulmányra. Emellett felhívta a figyelmet a további európai együttműködésre a *European Language Equality* projekt keretén belül.

A délelőtti ülés első előadásában Herbert Küppert, az Andrássy Egyetem docensét hallhattuk *A jogszabályfordítás tapasztalatai magyar–német nyelvirányban* témában. Herbert Küpper a Kelet-európai Jogi Intézet (*Institut für Ostrecht*) magyarországi referenseként jelentős szakmai tapasztalatra tett szert a posztiszocialista országok jogrendszereinek kutatása terén. Előadásában kiemelte, hogy bár történelmi okokból Ausztria és Magyarország jogrendszere bizonyos aspektusokban harmonizál, a fordítások elkészítésében döntenünk kell, melyik német nyelvű ország jogrendszerére fordítunk.

A köz szolgálatában végzett terminológiai munkát az OFFI részéről Tamás Dóra és Magas Ágnes ismertette közelebbről. A közérthetőség, naprakészség és digitalizáció szellemiségében mutatták be fordítói terminológiai adatbázisukat, amely Magyarország szomszédos országainak hivatalos nyelvén, és még további négy nyelven tartalmazza a családjogi és büntetőjogi tárgykörre fókuszáló terminológusokat.

A péntek délelőtti ülés utolsó előadásában Németh Gabriella, az OFFI vezérigazgatója számolt be a fordítószolgálat gyakorlatáról a jogi okirathitelesítés terén,

amely valamennyi kirendeltségében megegyezik. Németh Gabriella kiemelte az okiratforgalom biztonságának, valódiságának jelentőségét, kiterve a jogi aggályosság tartalmi és formai jeleire. Előadásában megemlítette, hogy jelenleg nincsen egységes állami szabályozás, amely jogilag visszautasíthatóvá tenné az aggályosnak minősített iratokat.

A délelőtti ülés második része a *Kiegészítő kompetenciák a fordítástechnológia tükrében* címet viselte, elnöke Tamás Dóra volt. Az első előadást Jean Nitzke, az Agderi Egyetem docense tartotta meg *Risks and decisions in the post-editing process* címmel. Előadásában az utószerkesztésben rejlő kockázatok menedzseléséről hallhattunk, bemutatva a kockázatok szintjét feltüntető rizikós mátrixot, valamint döntéshozatali folyamatot.

A következő előadó, Heltai Pál előadásában arra a kérdésre kereste a választ, hogy a gépi fordítás megjelenésével érvénytelenné válnak-e a korábbi fordításelemelések, valamint, hogy fordításnak mondható-e a gépi fordítás. Heltai Pál szerint többek közt a szkopozelmélet és a relevanciaelmélet is megállja a helyét a gépi fordítással kiegészült fordításelemelésben. A délelőtti ülés második részének végén Ugrin Zsuzsanna az (Európai Tanács Főtitkárságának Fordítószolgálat) mutatta be a fordítószolgálat munkatársai körében végzett empirikus kutatását. A vizsgálat középpontjában a fordítói olvasás és a figyelemmegosztás volt, de az előadó kitért a fordítói lét gyakorlatias oldalára is, ismertetve, hogy az Európai Unió Tanácsának fordítói milyen arányban használják a fordítási előnézetet, továbbá milyen magatartás jellemzi őket az otthoni munkavégzésben és több képernyő egyidejű használatában.

A péntek délutáni ülés első része arról szólt, hogy milyen szakmai kompetenciákra van szükség az igazságügyi tolmácsolásban. Először a Leuveni Katolikus Egyetem Tolmácsolástudományi Kutatócsoportjának előadóit hallgathattuk meg. Heidi Salaets előadásában szemléletes példákon keresztül mutatta be annak szükségességét, hogy a tolmácsolás befogadóit is tájékoztassuk a tolmácsolás szakmai aspektusairól. Kiemelte, hogy a sikeres tolmácsolás érdekében szükséges mélyebb együttműködést kiépíteni a tolmácsok és a tolmácsolás lehetséges befogadói (pl. bíróság, rendőrség) között. Balogh Katalin pedig az idegen nyelvű telefonos lehallgatások elméleti és gyakorlati aspektusait mutatta be belgiumi viszonylatban. A téma relevanciáját az is mutatja, hogy sem Magyarországon, sem Belgiumban nincs erre a hibrid nyelvi közvetítési módra egységes megnevezés, csupán terminusjelöltek (pl. FoLiTE_x – forensic linguistic tap expert), holott komoly, el nem hanyagolható szakmai előírások és titoktartás jellemzi a munkamódszert.

Az eseményt ugyanebben a témában kerekasztal-beszélgetés zárta, amelyet Seresi Márta moderált. A beszélgetés résztvevői Heidi Salaets és Balogh Katalin mellett Nagy Anita bíró, Puklus Márta, a Miskolci Egyetem oktatója, bírósági tolmács, Szabó Csilla, a BME Idegen Nyelvi Központjának egyetemi docense, Majnár Éva, az OFFI fordító-tolmácsa és Pablényi Magdolna, az OFFI lektora voltak. Elsőként a koronavírus-járvány a bírósági tárgyalási helyzetre gyakorolt hatását járták körbe a beszélgetés résztvevői, akik valamennyien egyetértettek ab-

ban, hogy bár a távmeghallgatás költséghatékony megoldásnak számít, megfelelő technikai háttér nélkül azonban szükségtelen bonyodalmakat okozhat. Mindemellett adatvédelmi problémákat is felvet, hiszen a távmeghallgatási hanganyag szintén a jegyzőkönyv részét képezi. Szabó Csilla és Majnár Éva pedig kiemelték, mennyire fontos, hogy a bírósági tolmács képes legyen a gyors regiszterváltásra, valamint, hogy a képzés során a tárgyalásokat lehetőség szerint látogassák tolmácshallgatók is (hospitáljanak). A résztvevők ezután megvitatták annak a lehetőségét, hogy vajon Magyarországon is létrehozható-e egy, más országokhoz hasonló, esketett tolmácsokból álló regiszter, ám a jelenlegi gyakorlat és infrastrukturális feltételek még nem teszik ezt teljes mértékben lehetővé, hiszen további továbbképzésekre lenne ehhez szükség. A kialakuló konstruktív szakmai diskurzus méltó lezárása volt az ELTE FTT jubileumi konferenciájának, visszaemlékezve a múltra és előrevetítve a jövő perspektíváit.